

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ НАУКОВОГО ВІДКРИТТЯ ЯК ОБ'ЄКТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

THE PROBLEM OF LEGAL PROTECTION OF SCIENTIFIC DISCOVERY AS AN OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY

Радченко Я.М., студентка III курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті оцінюються різні погляди науковців, вивчається наукова література та нормативні джерела у сфері інтелектуальної власності. Детально аналізуються питання вдосконалення правового регулювання наукового відкриття, яке є основою для розвитку нових наукових технологій, а також модернізації науково-технічних та інноваційних здобутків. Розглянуто особливості термінології та змістового наповнення поняття «наукове відкриття», зазначено причини та проблеми реєстрації та правової охорони прав на наукові відкриття. Показано відмінності та взаємозв'язок наукового відкриття з іншими видами інтелектуальної власності шляхом конкретного дослідження поняття автора та суб'єкта наукового відкриття, об'єкта, змісту та характерних ознак наукового відкриття як нетрадиційного об'єкта інтелектуальної власності. Визначаються основні права авторства на наукові відкриття й уточнюється комплекс особистих немайнових прав автора. Обґрунтовується неприпустимість надання майнових прав творінням природи, пропонується відносити до інтелектуальних прав першовідкривачів два особистих немайнових права, а саме: право пріоритету на наукове відкриття та право на найменування відкриття. У роботі наведено дані про вітчизняний досвід захисту наукових відкриттів та теперішній стан українського законодавства щодо його правової охорони. На основі чого наголошується на необхідності вдосконалення національного законодавства шляхом розроблення й ухвалення Закону України «Про охорону прав на наукові відкриття», який би врегулював низку важливих питань, а саме: закріплення системи державної реєстрації наукових відкриттів, їх визнання від імені держави, встановлення наукової експертизи та впорядкування відносин, що виникають у зв'язку з установленням цієї експертизи, реєстрації й використання наукових відкриттів.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, об'єкт інтелектуальної власності, наукове відкриття, правове регулювання, права охорони, особисті немайнові права, суб'єкт права на наукове відкриття.

The article evaluates the different scientific views, studies, literature and regulatory sources in the intellectual property field. The issues of improving the legal regulation of scientific discovery, which is the basis for the development of new scientific technologies, as well as the modernization of scientific, technical and innovative achievements are analyzed thoroughly. The specifications of terminology and content of the scientific discovery concept are examined, the reasons and problems of registration and legal protection of a right to scientific discovery are indicated. Certain differences and commonalities of scientific discovery with other types of intellectual property are shown by a specific study of such concepts as the author, the subject of scientific discovery, the object, the content and characteristics of scientific discovery as a non-traditional object of intellectual property. The basic rights to authorship of scientific discoveries are determined and the complex of personal non-property rights of the author is specified. Substantiating the inadmissibility of granting property rights to the creation of nature, it is proposed to refer to the intellectual rights of the discoverers of two personal non-property rights, the right of priority for scientific discovery and the right to name the discovery in particular. The article presents data on the Ukrainian national experience of protection of the right to scientific discoveries and the current state of Ukrainian legislation on its legal enforcement. Based on foregoing, the need to improve national legislation by developing, adopting and enacting the Law of Ukraine "On Protection of Rights to Scientific Discoveries" is emphasized, which would regulate a number of important issues, namely: consolidation of state registration of scientific discoveries, their recognition on behalf of the state, examination and streamlining of relations arising in connection with its establishment, registration and use of scientific discoveries.

Key words: intellectual property right, intellectual property object, scientific discovery, legal regulation, legal protection, personal non-property rights, subject of scientific discovery.

Постановка проблеми. В умовах сучасності наукові досягнення становлять основу для вирішення політичних, соціальних та культурних завдань держави, стають пріоритетною конкурентною перевагою на ринку товарів, робіт і послуг. У зв'язку із цим постає питання про достатність і прийнятність існуючих правових інститутів щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності, зокрема наукового відкриття. Безсумнівно, упровадження наукових відкриттів дозволить створювати принципово нові напрями в розвитку провідних галузей науки, забезпечити усі сфери діяльності науковими інноваціями, сприятиме науково-технічному прогресу держави. Окрім того, в Україні актуальність дослідження вказаного питання зумовлюється гострою необхідністю інноваційного розвитку країни, який дасть змогу позбавити національну економіку ресурсної залежності. Невелика кількість та складний механізм розроблення системи правової охорони наукових відкриттів, їх неналежна законодавча регламентація, незважаючи на актуалізацію необхідності правової охорони цього специфічного об'єкта інтелектуальної власності, становлять проблемний спектр потреб у Цивільному кодексі України й, загалом, для Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Тому особливого значення набуває сьогодні забезпечення належного рівня охорони та захисту прав на наукове відкриття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри те, що на даному етапі розвитку не вистачає досліджень

щодо зазначеної тематики, значний внесок у вивчення проблеми прав інтелектуальної власності в різних її аспектах зробили: В.Б. Харченко, Є.А. Кожина, В.С. Дроб'язко, А.В. Гончарова, Р.О. Денисова, Є.А. Булат, О.А. Підпригора, А.Г. Красовська, А.І. Кубах, О.В. Пічкур, М.І. Чешко, О.Д. Святоцький, Д.Р. Мієнко.

Мета статті полягає в комплексному дослідженні та виокремленні правової природи наукового відкриття як специфічного об'єкта інтелектуальної власності, розкритті його особливостей, аналізі стану регулювання прав інтелектуальної власності на наукове відкриття, а також розробленні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України у сфері захисту права на наукове відкриття.

Виклад основного матеріалу. Наукове відкриття є нетрадиційним об'єктом інтелектуальної власності, який, незважаючи на окремі спільні ознаки, усе ж відрізняється як від об'єктів авторського права, так і від об'єктів патентного права. Сам механізм розроблення системи правової охорони наукових відкриттів є досить складним, адже породжує низку питань і дискусій як серед законодавців, так і в усій сфері цивілістичної літератури. Це означає, що система правової охорони наукових відкриттів повинна гарантувати не тільки дотримання прав та інтересів їх авторів, але й можливість використання таких результатів на благо всього людства.

Як відомо, упродовж тривалого часу в дослідженнях із даної проблематики розроблялися національні нормативно-правові та міжнародні акти, пропонувалися різні проєкти та декларувалися різні концепції, застосовувалися на практиці і скасовувалися системи реєстрації відкриттів, проте, на жаль, проблема все ще існує та потребує вирішення. Важливо, що в національних законодавствах багатьох держав на даному етапі не міститься норм права, що стосуються наукових відкриттів. А відсутність законодавчого визначення терміна «наукове відкриття» зумовлює можливість ототожнення понять наукового відкриття та винаходу, що призводить до виникнення ризику надання патентної охорони науковим досягненням, які насправді є відкриттями.

Безперечно, ця проблема стосується вчених усього світу. Ще в 1879 р. Міжнародною літературною і художньою асоціацією на Лондонському конгресі вперше на міжнародному рівні було порушено питання про наукове відкриття. Набагато пізніше, у 1947 р., з ініціативи видатних діячів науки для підтримання творчої діяльності вчених та захисту авторського і державного пріоритету в області відкриттів у СРСР уперше у світі була введена система реєстрації відкриттів і охорона прав їх авторів. Спочатку заснований І.В. Сталіним «Державний реєстр наукових відкриттів» практично не поповнювався через розбіжності у визначенні термінів «відкриття» і «винахід». Однак уже в середині 1960-х рр. Державним комітетом Ради Міністрів СРСР з питань науки й техніки було запропоновано таке визначення терміна «відкриття» – це «встановлення невідомих раніше об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, що вносять корінні зміни в рівень пізнання». Дане визначення було юридично закріплене в «Положенні про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції», затверджене постановою Ради Міністрів СРСР № 584 від 21 серпня 1973 р. [1]. У цьому Положенні й інших нормативних документах чітко розмежовувалися поняття «відкриття» і «винахід». Так, винахід трактувався як технічне вирішення завдання, у результаті якого створюються нові пристрої, способи, речовини. Щодо відкриття, то воно виявляє раніше невідомі явища, властивості і закономірності тих чи інших об'єктів матеріального світу.

Парадоксально, що лише через сто років після Лондонського конгресу, а саме в 1978 р., країни – учасниці Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) уклали Женевський договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів, який не набрав чинності дотепер. Причини ухвалення договору зумовлювалися особливостями наукового відкриття з погляду його практичного застосування і правової охорони. Адже, на відміну від винаходів, наукове відкриття не може використовуватись безпосередньо, наприклад у промисловості. Також загальновідомим є те, що наукове відкриття стоїть досить близько до такого поняття, як «ідея», яка не охороняється ні авторським правом, ні правом промислової власності. Загалом відкриття як об'єкт пізнання є цінним окремо, незалежно від можливостей його безпосереднього використання. Це підтверджує і ст. 1 Женевського договору, де наукове відкриття визначається як «визнання явищ, властивостей або законів матеріального світу, які досі не були пізнані і не допускали перевірки» [2]. Узагальнюючи, можна стверджувати, що на міжнародному рівні захист наукових відкриттів так і не затвердився, але в той час у СРСР і окремих країнах світу все ж був національний досвід.

В Україні сьогодні також немає спеціального закону, який би врегулював майнові й особисті немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності на наукові відкриття, хоча основні аспекти захисту права на наукове відкриття все ж регулюються нормами ст. ст. 457 і 458 Цивільного кодексу України. Наукові від-

криття нині охороняються нормами авторського права як науково-літературні твори. Звісно, це неправильно, тому що така реальність не забезпечує цілковитої правової охорони даного об'єкта інтелектуальної власності. Можна говорити про різні причини такої незахищеності наукових відкриттів, а саме: недостатній рівень популярності, неефективність контролю з боку держави, уседозволеність у його використанні тощо. Однак не можна ігнорувати потребу нормативно-правової бази захисту досліджуваного об'єкта інтелектуальної власності, яка є гарантією економічного й соціального розвитку держави.

Аналіз правової природи наукових відкриттів дає підстави відносити їх до результатів наукових досліджень, які є формою наукової діяльності – інтелектуальної творчої діяльності в загальнонауковому розумінні даного терміна. Наукові дослідження за їхньою суттю поділяються на фундаментальні та прикладні. Ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» закріплює: 1) фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язок; 2) прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей [3]. Отже, на відміну від об'єктів промислової власності (винаходи, промислові зразки тощо), які є результатом прикладних наукових досліджень, наукове відкриття – це зазвичай результат фундаментальних наукових досліджень. Окрім того, продовжуючи класифікацію наукових відкриттів, варто зазначити, що їх відносять до юрисдикції інституту специфічних об'єктів інтелектуальної власності.

Як відомо, далеко не вся інтелектуальна та творча діяльність може бути об'єктом інтелектуальної власності й захищатись цивільним законодавством, а тільки та, що спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування. Згідно зі ст. 457 науковим відкриттям є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни в рівень наукового пізнання. Із цього випливає, що об'єктом наукового відкриття, охороноздатним для отримання прав на нього, може бути:

1) закономірність матеріального світу – невідомий раніше, але об'єктивно існуючий і такий, що вносить докорінні зміни в рівень пізнання, істотний і стійкий зв'язок між явищами або властивостями матеріального світу;

2) властивість матеріального світу – це невідома раніше об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу (необхідно встановити існуючу незалежно від волі і свідомості людини невідому раніше якісну визначеність об'єкта стосовно інших об'єктів, з якими він вступає у взаємодію);

3) явище матеріального світу – це невідома раніше об'єктивно існуюча і така, що вносить докорінні зміни в рівень пізнання, форма прояву сутності об'єкта матеріального світу (причому явище і сутність перебувають в органічній єдності) [4, с. 4–5].

Не є охороноздатними згідно із цивільним законодавством географічні, археологічні, палеонтологічні відкриття, відкриття у сфері суспільних наук та відкриття корисних копалин [5, с. 3].

Дискусійним нині вважається питання щодо статусу наукового відкриття як об'єкта інтелектуальної власності. Досить цікавою є позиція О. Пічура, який вважає: «Відкриття нової властивості, явища чи закономірності матеріального світу, яке може бути наслідком виконання фундаментальних (теоретичних) наукових досліджень, не є результатом творчості відповідного науковця. Це є творінням природи. Опис такого відкриття може підлягати правовій охороні як твір науки в рамках Закону України

«Про авторське право і суміжні права» [6, с. 39]. Автор наголошує, що вчений, який робить відкриття, знаходить те, що вже було раніше «створено» та «приховано» природою. На нашу думку, можливість правової охорони наукових відкриттів як творів науки – це занадто односторонній та примітивний підхід. В умовах сучасності така позиція аж ніяк не забезпечить цілковитої правової охорони цього об'єкта інтелектуальної власності. Тому потрібен новий підхід до вирішення питань, пов'язаних з охороною прав на наукові відкриття та комерціалізацією результатів фундаментальних наукових досліджень.

Загальними ознаками відкриття є світова новизна, достовірність (доведеність) і фундаментальність (докорінні зміни в рівні пізнання). Відкриттям визнається не будь-яке рішення наукового «завдання», а лише таке, яке вносить корінні зміни в рівень пізнання. Отже, зміст наукового відкриття являє собою встановлення певних наукових фактів, які необхідно не тільки ствердити, але й довести, пояснити [5, с. 3].

Відповідно до гл. 38 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) «Право інтелектуальної власності на наукове відкриття» наукове відкриття вважається досягненням усього людства і ставити його в залежність від волі будь-якого конкретного суб'єкта цього права не можна. Це означає, що відкриття не є об'єктом виключних прав, запровадити фактичну чи юридичну монополію на використання знань, що становлять зміст наукового відкриття, неможливо. Це підтверджує і ст. 458 «Право на наукове відкриття», де проголошено: «Автор наукового відкриття має право надавати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву. Право на наукове відкриття засвідчується дипломом та охороняється у порядку, встановленому законом» [7]. Попри те, що ЦКУ прямо не визначає, хто є суб'єктом права на наукове відкриття, а лише вказує поняття «автор», можна констатувати, що авторами наукового відкриття будуть особи, що займаються науковими дослідженнями. Так, ст. 4 Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» визнає суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності осіб таких категорій, як: наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад'юнкти і докторанти, інші вчені, наукові установи, університети, академії, інститути, музеї, інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації в науковій і науково-технічній діяльності [3]. У ст. 42 цього ж Закону визначено, що обов'язковими умовами договору (контракту), на підставі якого виконуються науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що фінансуються державним коштом, є визначення суб'єктів права інтелектуальної власності, зобов'язання сторін щодо забезпечення охорони прав на створені об'єкти інтелектуальної власності, визначення сторони, яка буде сплачувати винагороду суб'єктам права інтелектуальної власності згідно із законодавством України. Отже, суб'єктами права інтелектуальної власності на наукове відкриття є особи, творчою працею яких встановлено те чи інше відкриття. Авторами наукового відкриття можуть бути лише фізичні особи незалежно від їхнього громадянства, віку й обсягу цивільної дієздатності. Наукове відкриття встановлене творчими зусиллями кількох осіб, як здебільшого і буває, характеризується виникненням співавторства на нього [8].

Автори наукового відкриття, як нетрадиційного об'єкта інтелектуальної власності, наділені комплексом особистих немайнових прав, як-от: 1) право на ім'я – як право на спеціальну назву відкриття або на визначену форму вказівки у відкритті імені автора (власне ім'я, псевдонім, а також анонімно); 2) право авторства – як звання першовідкривача нових знань; 3) право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням наукового відкриття, якщо це практично можливо; 4) право на пріоритет наукового відкриття [9, с. 18]. Важливо, що реалізація

суб'єктивного права на відкриття є добровільною і залежить тільки від волі автора. Це означає, що автор може і не надавати спеціальної назви відкриттю чи не присвоювати йому свого імені. Проте тоді в разі згадування чи використання цього відкриття інші особи мають право зазначати, ким саме воно було зроблене (ч. 3 ст. 296 ЦКУ). Отже, особисті немайнові права можуть належати виключно авторові наукового відкриття, є абсолютними та не можуть відчужуватись або переходити у спадщину.

Після створення наукового відкриття автор має право на отримання диплома на нього й одноразової матеріальної винагороди. До речі, таке матеріальне винагородження не залежить від сфери використання того чи іншого наукового відкриття, а зумовлене виявом державного визнання та заохочення автора. Що стосується диплома, то він є юридичною формою закріплення прав інтелектуальної власності. Тобто це не правовстановлюючий документ, бо права інтелектуальної власності на наукове відкриття виникають не з моменту видачі диплома, а з моменту, коли про наукове відкриття було заявлено або коли суть відкриття була донесена до відома третіх осіб. Отже, диплом фіксує авторство особи та підтверджує результат наукової творчості у статусі наукового відкриття.

Як уже зазначалося, сучасне національне законодавство України не містить нормативно-правового регулювання відносин, пов'язаних із науковими відкриттями. У ч. 2 ст. 458 Цивільного кодексу України встановлено, що право інтелектуальної власності на наукове відкриття охороняється в порядку, встановленому законом [7]. Ясна річ, в основному кодифікованому акті цивільного права України повинні закріплюватись тільки загальні положення того чи іншого інституту права інтелектуальної власності. А вже детальна правова регламентація суспільних відносин у відповідній сфері має здійснюватися за допомогою окремого спеціального правового акта. Проте, на жаль, спеціального закону, який би закріпив особливості набуття правової охорони наукових відкриттів, не ухвалено. Хоча у 2004 р. був розроблений проєкт закону України «Про охорону прав на наукові відкриття», який передбачав захист організаційно-економічних та правових інтересів держави, упровадження відповідних заходів, спрямованих на підтримку й охорону одного з найважливіших об'єктів інтелектуальної власності – наукового відкриття, упровадження механізму його державної реєстрації для ефективного використання результатів науково-дослідної діяльності в галузі фундаментальних досліджень [10]. Але дотепер наведений законопроект був взятий за основу, а згодом відкликаний. Отже, і порядок видачі дипломів про наукове відкриття, і порядок охорони кореспондуючих прав інтелектуальної власності залишаються невизначеними. Також не передбачено спеціальної процедури державної реєстрації набуття прав власності на наукове відкриття, яка є важливою, тому що вона створює унікальні можливості для об'єктивної оцінки наукової діяльності вчених. Найчастіше для доказу відкриття використовуються результати, отримані в суміжних науках, у яких через сформовані досвід, традиції, термінологію ті самі закономірності можуть трактуватись по-різному [11, с. 19]. Нині діє громадська організація Асоціація авторів наукових відкриттів України, яка реєструє наукові відкриття, але без їх належної державної експертизи. Таку експертизу, на наш погляд, має проводити створений відповідно до зазначеної мети відділ Національної академії наук (далі – НАН) України. Адже НАН України, маючи загальнодержавний статус, є вищою державною науковою організацією України, яка організовує і здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження [12]. Водночас доцільно було б запровадження Відкритого державного реєстру наукових відкриттів, який був би доступний кожному для перегляду. Такий Реєстр збирав би в одному місці всі визнані відповідно до попередньої проведеної експертизи, зареєстровані наукові відкриття.

Окрім того, зважаючи на високе значення наукових відкриттів як результатів дослідницької діяльності для розвитку науки і техніки, варто було б визнати за особами, які зробили відкриття, особисті немайнові права. Уживання поняття «право авторства» щодо осіб, які зробили наукові відкриття, є помилкою. Пропонується закріпити в національному законодавстві два особистих немайнових права особи, яка зробила наукове відкриття, а саме: право пріоритету на наукове відкриття та право на найменування відкриття. Під правом пріоритету на наукове відкриття пропонується розуміти право визнаватися особою, яка першою зробила наукове відкриття. Зміст права на найменування відкриття полягає у праві першовідкривача надати відкриттю своє ім'я або спеціальну назву.

Варто звернути увагу на те, що у Кримінальному кодексі України право інтелектуальної власності на наукове відкриття не передбачене як предмет кримінально-правової охорони. Однак у галузі цивільного права неодноразово наголошується на необхідності встановлення кримінально-правової відповідальності за порушення права на наукове відкриття, оскільки законодавство не закріплює за авторами відкриття або іншими особами цього виняткового права інтелектуальної власності.

Безперечно, правова охорона наукових відкриттів в Україні має здійснюватися шляхом державної реєстрації наукових відкриттів, видачі диплома державного зразка на наукові відкриття, визнання та закріплення прав і пільг за авторами наукових відкриттів. Важливо, що відсутність законодавчої бази для врегулювання суспільних відносин, пов'язаних із встановленням, експертизою, реєстрацією та використанням наукових відкриттів, веде до втрати державою значного науково-технічного потенціалу, нових технологій та піонерних винаходів, створених на базі наукових відкриттів. Відсутність закону дає можливість не тільки будь-якій особі, але і представникам іноземних держав мати можливість практично безперешкодного користування найвищими результатами науково-дослідної діяльності. З огляду на це вважаємо, що необхідні розроблення й ухвалення закону, який передбачав би такі питання вдосконалення охорони права на наукове відкриття, як:

– визнання і закріплення прав та пільг за авторами наукових відкриттів;

– більш детальна регламентація реєстрації набуття прав власності на наукове відкриття;

– удосконалення процедури експертизи установами Національної академії наук України, передусім покращення процедури перевірки доказів його достовірності;

– здійснення захисту права на наукове відкриття в адміністративному порядку;

– удосконалення процедури видачі диплома на наукове відкриття, зокрема термінів і особливостей визнання;

– установа кримінально-правової відповідальності за порушення права на наукове відкриття, оскільки нині дане питання не передбачене як предмет кримінально-правової охорони;

– судовий захист права інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Розроблення вказаного законопроекту має взяти до уваги зазначені пропозиції, сприяти формуванню й накопиченню наукового й інтелектуального потенціалу України.

Висновок. Отже, наукове відкриття є результатом фундаментальних наукових досліджень та специфічним об'єктом інтелектуальної власності. Беззаперечним є факт значущості використання наукових відкриттів за умови налагодження законодавчих механізмів їх захисту на території України. Тому система охорони, що діє, потребує вдосконалення, яке дозволить підвищити соціально-економічну значущість наукової творчості потенційних і поточних суб'єктів права інтелектуальної власності. Наукове відкриття як нетрадиційний об'єкт інтелектуальної власності потребує належної правової охорони. У зв'язку із цим пропонується ухвалити Закон «Про охорону прав на наукові відкриття», який закріпить систему державної реєстрації наукових відкриттів, їх визнання від імені держави, встановить наукову експертизу й упорядкує відносини, що виникають у зв'язку з установами цієї експертизи, реєстрації й використання наукових відкриттів. Саме вдосконалення законодавства щодо охорони права на наукове відкриття стане одним з основних показників цивілізованості суспільства, гарантією економічного й соціального розвитку держави, посяде належне місце на міжнародному рівні. Навіть більше, охорона і відповідне законодавче регулювання цих об'єктів дозволять удосконалити і підвищити рівень наукових досягнень і зацікавленості суспільства в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Положення про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції : постанова Ради Міністрів СРСР від 21 серпня 1973 р. № 584. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0584400-73#Text> (дата звернення: 10.11.2021).
2. Женевський договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів від 7 березня 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_005#Text (дата звернення: 10.11.2021).
3. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. С. 25.
4. Шевелева Т.М. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття. *Інтелектуальна власність*. 2004. № 4. С. 4–5.
5. Харченко В.Б. Наукове відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності та предмет кримінально-правової охорони. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. № 4. С. 1–7.
6. Пічкур О.В. Концептуальні принципи розвитку правової охорони нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності та результатів науково-технологічної діяльності в Україні. *Проблеми права інтелектуальної власності* : збірник матеріалів щорічних традиційних засідань Круглого столу з актуальних питань права інтелектуальної власності, 29 квітня 2009 р. Київ : КНУВС, 2009. С. 140.
7. Цивільний кодекс України : Закон від 16 січня 2003 р. № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356.
8. Шевченко Я.М. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2-х ч. Київ : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре»», 2004. Ч. 1. С. 650.
9. Підпригора О.А. Авторське право і суміжні права в новому Цивільному кодексі України. Аналіз авторського права і суміжних прав в Цивільному кодексі. *Інтелектуальна власність*. 2004. № 2. С. 18.
10. Про охорону прав на наукові відкриття : проект закону України від 12 грудня 2004 р. № 6414. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6414&skl=5 (дата звернення: 10.11.2021).
11. Дирда В.И. Некоторые проблемы взаимосвязи философии и науки в контексте научных открытий в механике разрушения. *Геотехнічна механіка* : міжвідомчий збірник наукових праць Інституту геотехнічної механіки імені М.С. Полякова. Дніпропетровськ, 2014. Вип. 116. С. 219.
12. Бондаренко С.В., Янкова С.Т., Бригинець С.М. Реєстрація авторського права: міжнародний та український досвід. *Інтелектуальна власність*. 2003. № 12. С. 11–13.